

УДК 338(477):504

КОНЦЕПЦІЯ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ»: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ

Бережна Ю. С.

*Полтавський університет економіки і торгівлі, м. Полтава, Україна
E-mail:julia01berezna@yandex.ru*

Проаналізовані сутність, передумови виникнення та розвитку концепції «зеленої економіки» як складової сталого розвитку, визначені основні інструменти її впровадження на державному рівні; обґрунтовано роль та перспективи зеленого курсу для України.

Ключові слова: сталий розвиток, зелена економіка, органічне сільське господарство.

Теоретичну концепцію «зеленої економіки» розробили сучасні економісти-екологи. Вона пропонує урядам, бізнесу та громадянам перейти до розробки збалансованих шляхів розвитку, що включають сприяння інвестиціям у природний капітал (збільшення частки заповідних територій, посилення захисту лісів тощо), вирішення проблем енергетики та забезпечення екологічно чистими продуктами харчування, приділення уваги питанням використання земель та планування землекористування, оптимального розподілу обмежених ресурсів та покращення управління ресурсами. Модель «зеленої економіки» передбачає гармонійне поєднання економічних потреб суспільства з потребою постійного відновлення і збереження довкілля. За висновками Всесвітнього фонду охорони природи вже зараз вимоги людини щодо ресурсів перевищують можливості Землі на 50 відсотків.

В Україні з відсталими технологіями ця проблема є особливо гострою. Якщо ж нічого не змінювати у способах господарювання, тоді вже до 2050 року нам знадобиться ресурси майже трьох таких планет, як Земля. Саме це обумовлює актуальність теми дослідження. [1]

Дослідженнями теоретичних та практичних аспектів концепції зеленої економіки займалися такі вчені як Борушак М., Буркинський Б. В., Галушкіна Т. П., Жук П. В., Кравців В. С., Семенов В. С., Стеченко Д. М., Реутов В. Є., Харічков С. К. Серед міжнародних інституцій, що задіяні у процес розробки та впровадження концепції зеленої економіки можна виділити Програму ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП), Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), IFOAM (Міжнародна федерація рухів органічного сільського господарства) та ін.

Метою дослідження є аналіз сутності, передумов виникнення та особливостей реалізації концепції зеленої економіки в міжнародному аспекті.

«Задоволення потреб сучасного часу не повинно підривати можливостей майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» – це є ключовим аспектом концепції сталого розвитку, яка виникла в середині минулого сторіччя (завдяки науковим дослідженням Римського Клубу), протягом останніх двадцяти років активного

обговорювалась в наукових колах та наразі досягла своєї практичної актуальності серед урядових кіл світу.

Вже через 40 років населення планети зросте приблизно на 30% до 9 млрд. чол. у 2050 році порівняно з сьогоднішніми 6,7 млрд. чол., причому 98% населення землі буде жити в країнах, що розвиваються, та нових незалежних державах. Населення міст подвоїться, зросте питома вага середнього класу. Люди у віці 65 років і більше становитимуть у 2020 році близько 20% населення землі внаслідок його постаріння. Щоб забезпечити зростаюче населення планети продуктами харчування та енергією, необхідне підвищення продуктивності у сільському господарстві в середньому на 2% на рік.

Сьогодні ж сільськогосподарський сектор за традиційних технологій обробітку землі споживає понад 70% світових ресурсів питної води та є відповідальним за 13% світового обсягу викидів парникових газів. Очікується, що у 2050 році населення буде генерувати більш як 13,1 млрд. тонн відходів у зв'язку з підвищенням рівня життя і доходів. Це на 20% більше ніж у 2009 році при тому, що лише 25% всіх відходів сьогодні утилізуються або регенеруються. Світовий попит на енергію зросте на 36% протягом 2008-2035 років. [2]

Розрахунки, здійснені в рамках проекту «Бачення–2050» Всесвітньої бізнесради із сталого розвитку, в якому брали участь 29 найкрупніших компаній-членів, представники урядових структур та експерти, доводять, що традиційний шлях розвитку світової економіки за «звичайною бізнес-стратегією» вимагатиме споживання природних ресурсів для забезпечення зростаючого населення землі у 2050 році в обсязі, еквівалентному 2,3 сьогоднішнього обсягу ресурсів планети.

Ця загальна ситуація призвела до обґрунтування Програмою ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) у 2008 році Глобального зеленого нового курсу (ГЗНК), спрямованого на сприяння оздоровленню фінансової системи, подолання рецесії в економіці, переведення після кризового розвитку на шлях екологічно чистого і стабільного розвитку, збільшення кількості робочих місць. З цією метою було запропоновано пакет державних інвестицій, фіскальних стимулів, політичних реформ і реформ ціноутворення у напрямі переходу до екологічно-орієнтованої «зеленої» економіки, створення відповідної інфраструктури та підвищення зайнятості у трансформованих секторах економіки. [3]

Концепція зеленої економіки наразі знаходиться в процесі розробки та адаптації до відповідних умов економічного розвитку в міжнародному середовищі, через що термін «зелена економіка» не має однозначного визначення. ЮНЕП сформулювала найбільш широке та обґрунтоване визначення «зеленої економіки»: «Зеленою є така економіка, яка призводить до підвищення добробуту людей і зміцненню соціальної справедливості при одночасному істотному зниженні ризиків для навколишнього середовища та дефіциту екологічних ресурсів». [4]

В той же час ЮНЕП підкреслює взаємозв'язок між поняттями «зеленої економіки» та сталого розвитку: «...концепція «зеленої економіки» не замінює собою концепцію сталого розвитку, проте зараз все більш поширене визнання того, що досягнення стійкості майже повністю залежить від створення правильної економіки. За десятиліття, коли нові багатства створювалися з використанням моделі «коричневої» економіки, суспільство не вирішило таких проблем, як соціальна маргіналізація і виснаження ресурсів, і ми як і раніше далекі від досягнення Цілей

Розвитку Тисячоліття. Стійкість залишається найважливішою довгостроковою метою, але для її досягнення ми повинні зробити нашу економіку зеленою». [4]

Концепція «зеленої економіки» стала однією з двох ключових тем Конференції Організації Об'єднаних Націй з питань сталого розвитку, яка відбудеться в Ріо-де-Жанейро в 2012 році («Ріо-2012»).

Можна виділити наступні важливі риси зеленої економіки: ефективне використання природних ресурсів, збереження і збільшення природного капіталу, зменшення забруднення; низькі вуглецеві викиди; запобігання втрати екосистемних послуг і біорізноманіття; зростання доходів і зайнятості населення. [5]

Мета зеленої економіки є ідеалістичною, проте здатною забезпечити реалізацію «співробітництва» трьох основних напрямків розвитку – економічного зростання, соціального благополуччя і охорони навколишнього середовища.

Серед особливо важливих видів діяльності в плані сумарних вигод для економіки, екології та працевлаштування можна назвати підвищення енергоефективності будівель, впровадження відновлювальних джерел енергії, стабільний енергоефективний транспорт, сільське господарство та вода. Ці сектори економіки можуть принести швидкі результати вже у середньостроковій перспективі. Крім того до «зеленої економіки» відноситься ефективне використання матеріалів у виробничих процесах та утилізація відходів. [4]

Розвиваючи положення Глобального зеленого нового курсу, ЮНЕП присвятив свою нову доповідь 2011 року «Назустріч «зеленій економіці»: шлях до сталого розвитку та викоріненню бідності» аргументації на користь інвестування 2% світового ВВП в «озеленення» десяти найважливіших секторів економіки з метою істотної зміни характеру розвитку та спрямування потоків державних і приватних інвестицій на ефективне використання ресурсів та зменшення викидів парникових газів. Десять ключових секторів включають сільське господарство, житлово-комунальне господарство, енергетику, рибальство, лісництво, промисловість, туризм, транспорт, утилізацію та перероблення відходів, управління водними ресурсами. [2]

Курс зеленої економіки незважаючи на свою унікальність та загальну мету може мати специфічні риси відповідно до природних, людських та економічних ресурсів різних країн. Розвинуті країни можуть спрямовувати свої зусилля на урбаністичну політику, землекористування, підвищення енергоефективності будівництва та транспорту.

Так, наприклад, практично всі країни ЄС розробили нові «зелені» заходи у сфері енергетики, розвитку громадського транспорту та інфраструктури, будівництва екоміст, а також розробки систем утилізації автомобілів. Японія за рахунок передових технологій та соціальних механізмів планує розширити обсяг ринку екологічних технологій до 2015 р. з метою збільшення ринку зайнятості на 2,2 млн робочих місць.

Країни, що розвиваються, до яких відноситься і Україна, перш за все, повинні інвестувати в сільськогосподарське виробництво та в розвиток управління водними ресурсами, адже саме ці інвестиції мають величезне соціальне значення.

Науковці виділяють чимало ринкових механізмів та економічних інструментів для переходу на засади зеленої економіки, а саме:

- 1) державні та приватні інвестиції у «зелене виробництво»;
- 2) обмін екотехнологіями між країнами;

3) політика державних закупівель, яка стимулює виробництво екологічної продукції;

4) цільова державна підтримка досліджень і розробок, пов'язаних зі створенням екологічно чистих технологій;

5) податково-бюджетні реформи – розробка та впровадження відповідних екологічних податків за принципом «забруднювач платить»;

6) запровадження субсидії на екологічне виробництво та відповідне скасування на ресурсномісткі виробництва;

7) усунення торгових бар'єрів для екологічних товарів і послуг. [6]

Що стосується питання переходу України на засади зеленої економіки, головними та беззаперечними фактами тут можуть стати наступні дані: сьогодні Україна займає 87 місце серед країн світу за Індексом якості навколишнього середовища. На території країни знаходиться 1,2 млн. тонн відходів, із яких близько 75% належить до 3 класу небезпеки. За рівнем раціонального використання водних ресурсів Україна знаходиться на 95 місці серед 122 країн світу, відповідно до звіту ЮНЕСКО. Рівень техногенного навантаження в цілому по країні в 4-5 разів перевищує аналогічні показники інших країн. [7]

Впровадження принципів та окремих складових зеленої економіки в Україні передбачено низкою законодавчих актів та національних програмних документів економічної і соціальної політики. Головним чином вони стосуються реалізації політики енергоефективності та природоохоронної політики.

Окремо слід зазначити про актуальність трансформації в органічне сільське господарство традиційного аграрного сектору в Україні. Вище вже відзначалися суттєві екологічні проблеми аграрного сектора в світі.

Доцільність такого переходу в усьому світі відзначається в доповіді трьох провідних світових організацій: ФАО (Всесвітня організація продовольства і сільського господарства ООН), ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я ООН) і Світовий Банк, які провели багаторічне дослідження, присвячене порівнянню екологічного (органічного) і традиційного аграрного виробництва. Підсумком даної доповіді стала резолюція, в якій підкреслюється, що екологічне землеробство сприяє оздоровленню людської популяції, вирішенню екологічних проблем та усунення продовольчої кризи.

Органічне землеробство дозволяє досягти одночасно трьох соціально та економічно значущих результатів: забезпечує більш повну зайнятість сільського населення; забезпечує високу прибутковість аграрного сектора - в 3-10 разів прибутковіше традиційного сільськогосподарського виробництва за рахунок більш високих цін на продукцію і низьких витрат на її виробництво; зберігає навколишнє природне середовище і традиційні підвалини суспільства. [5]

Викладене дає підстави для наступних висновків. Сьогодні Україна разом з усім світом переживає глибоку екологічну кризу, що стало наслідком надзвичайно високого рівня концентрації промислових і сільськогосподарських комплексів, екологічно не обґрунтованої політики урядових структур, а також найбільшої у світі техногенної аварії на Чорнобильській АЕС. Трансформація на засадах концепції зеленої економіки дозволить вийти з економічної кризи і підвищити конкурентоспроможність української економіки, а також істотно вплине на ринок праці: буде

створено значну кількість нових робочих місць, а частина існуючих робочих місць трансформуються. [8]

З огляду на аграрну специфіку особливого значення для України набуває процес переходу до стійких форм сільськогосподарського виробництва – органічного сільського господарства. Новітні, більш збалансовані, сільськогосподарські системи передбачають нові можливості: конкурентоспроможність, прибутки, забезпечення важливих для підтримки життєздатності екосистем послуг, створення стабільних робочих місць та засобів до існування, зменшення екологічного сліду, посилену стійкість до зміни клімату, кращу продовольчу безпеку. Україна має особливі переваги щодо можливостей, які пропонує збалансоване та органічне сільське господарство, приймаючи до уваги низький рівень використання пестицидів та хімічних добрив, суттєву долю малих ферм та доступність сільськогосподарської робочої сили. Існує експортна привабливість – сусідство з Європейським Союзом (ЄС), з найбільшим ринком збуту органічних продуктів харчування, що зростає величезними темпами. [9]

Список літератури

1. «Зелена економіка» – перспективний шлях розвитку гірських районів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zik.ua/ua/analytics/2011/12/20/325061>
2. Стан і перспективи розвитку зеленої економіки та зеленого бізнесу в Україні. Аналітична доповідь // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
www.eep.org.ua
3. Видение – 2050. Новая повестка дня для бизнеса. 2010 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
www.wbcsd.org/web/vision2050.htm
4. UNEP (2010). The Green Economy Initiative // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.unep.org/greeneconomy/>, accessed 2010-07-06
5. Навстречу «зеленой» экономике России (обзор) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://sustainabledevelopment.ru/index.php?cnt=188>
6. Захарова Т. В. «Зеленая» экономика как новый курс развития: глобальный и региональный аспекты / Т. В. Захарова // Электронный журнал "Местное устойчивое развитие" // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://sun.tsu.ru/mminfo/000063105/ec/16/image/16-028.pdf>
7. ECOSMART: Україні потрібна концепція зеленої економіки. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://ecoclubua.com/2012/05/ecosmart-ukrajini-potribna-kontseptsiya-zelenoji-ekonomiky/>
8. Зелена економіка та профспілки // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.fes.kiev.ua/new/wb/media/publikationen/greeneconomy.pdf>
9. Сільське господарство - каталізатор переходу до «зеленої економіки». Оглядове дослідження у суб-регіоні Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії (СЕКЦА) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.dossier.org.ua/silke-gospodarstvo-ta-zelena-ekonomika>.

Бережная Ю. С. Концепция «зеленой экономики»: международный аспект / Ю. С. Бережная // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2012. – Т. 25 (64). № 1. 2012. – С. 210-215.

Проанализированы сущность, предпосылки возникновения и развития концепции «зеленой экономики» как составляющей устойчивого развития, определены основные инструменты ее внедрения на государственном уровне; обоснована роль и перспективы зеленого курса для Украины.

Ключевые слова: устойчивое развитие, зеленая экономика, органическое сельское хозяйство .

Berezhna Y. «Green economy» concept: international aspect/ Y. Berezhna // Scientific Notes of Tavrida National V. I. Vernadsky University. – Series : Juridical sciences. – 2012. – Vol. 25 (64). № 1. 2012. – P. 210-215.

It was analyzed the entity, origin and background of the «green economy» concept as part of sustainable development, the basic tools for its implementation at the state level were defined; role and prospects of green direction for Ukraine were substantiated.

Keywords: sustainable development, green economy, organic agriculture.

Статья поступила в редакцию 16.02.2012.